

at ze hem ook
lat schrikt hem
erdiepen in her-
historische ge-
van het leven
wien leven van
ld worden, naast
eindigde in een
zelfs voor hun

gheden van zijn
e innigheid zich
n hij het leelijke
chtige beeldende
me vrouw pei-
begon zachtjes
Wanneer arme
n niet hinderen
niet invalt. De
erveelde zich en
at weg en klap-
ids, als met een
f zich uit zich
het gezicht in
kon het er in
t kostte mij on-
ndacht bij deze
ijken naar wat
gruwde ervan,
te zien, maar
et bloote, ronde

door het plotse-
cht weer krijgt,
ndere gezichten.
n zag hij meer
en lezende kin-
Zij was ver weg
zij bij het boek
ij sloeg zelden
ndruk, alsof de
der haar blik,
de woorden, die
m".
ringen een zacht
achten bevatten
ms is de loon
stelling zoo diep
oud grenzenloos
wordt de onder-
enkeling durf-
het boek geeft
erhaal van den
e Malte Briggé
ht het vaderlijk
n hem bewijzen
zoo te worden.
zijn eigen per-
met zijn liefde
verwachten, dat
t hem niet. Als
hem de liefde
begint dan, zijn
a lange liefde
n menschen —
dan God. „Maar

geheel vreemd.
toesteloze zoet
zich zelf wil
iod liefhebben,
had. Daardoor
en is het om
pessimistisch.
een „reeks van

lers. Magistraet
l van Arnhem,
rdo voorsz. die
staenden Lant-
uit die Geeste-
rden, opdat hij
an onderhoudt

classis herlesen
en was, is aff-
aels gerepenteert
o opgeleyt hem
in ministerio te
st Ao 1604 in
de vasten die
dicken, sulckx
Vridach, maer
k dat die Die-
larnevelt, Gar-
redicken affge-
n plaetse. Als
ren die saeck
bequaem Die-
oeh dat Wijn-
ehouden; ende
uden toe Nim-
er in gedaen
tekeren weder-
ren in Synodo
van het restau-
ende kercken,
sterwolde ende
als noch van
dit voorschrie-

de beste oorspronkelijke en vertaalde romans".
Het is jammer, dat daar tot dusver geen boeken
bij zijn, die om hun goeden, christelijken geest,
voor ieder tot de beste hunner gerekend worden.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Een nieuwe Moraal?

I.

Nadat de Webbs in hun boek „Soviet-Communism" ¹⁾ de uiteindelijke verdrijving van de religie, door de macht van het steeds groeiend intellect, aangekondigd hebben, stellen zij zich de vraag of de verdwijning van de „godsdienstige leefregels", welke de onderlinge verhouding der menschen beheerschen, niet een toestand van ethische anarchie zal veroorzaken.

Het antwoord staat bij hen van te voren vast. Deze vereerders der Sovjet-Republiek verwerpen uit „wetenschappelijke overwegingen" een geloof in God. Zij vinden het overbodig, ja zelfs absurd, om rekening te houden met een Al-regeerder. Want de wetenschap leert ons, zeggen zij, daaromtrent niets: haar boodschap is het zuivere agnosticisme. „Geen enkel ontwikkeld mensch", zoo luidt het, „kan nog langer de idee eener inspiratie van een buiten het heelal of achter de waarneembare verschijnselen staand wezen, handhaven. Godsdienstige voorschriften, die alle ontleend zijn aan de zoogenaamde bevelen van een almachtig heerscher, zullen de ontdekking, dat zij in werkelijkheid zulk een basis niet bezitten, nooit kunnen overleven". Niettemin wordt hun bestaan, aldus verder het betoog, door de beschaafde volken van heden kunstmatig gerekt. In werkelijkheid is dit deel der menscheit geheel ontgroeid aan het geloof in een Opperwezen, dat de geboden hoort, maar toch worden religieuze gebruiken en inzettingen nog geëerd op een wijze, alsof allen echte geloovigen waren. Het zou, besluiten de Webbs, voor de menscheit onelendig veel beter zijn wanneer zij de halfslachtige, ongezonde positie van heden verliet, en volkomen brak met een ethiek, welke op de „vergame fundamenten van een Godsgeloof" rust. Zij moet het „net van conventionele leugens", dat haar gevangen houdt, wegwerpen.

Niet de breuk met de Christelijke levensleer zal dus, naar het oordeel van het echtpaar Webb, schadelijke gevolgen hebben, maar integendeel de handhaving daarvan, wijl haar basis geheel ondermijnd zou zijn. Vol bewondering zien zij naar de Sovjet-Republiek, wier leidslieden de „dubbelzinnige, huichelachtige houding, welke de regeerders en kerken van andere landen innemen", krachtig en consequent afwijzen. De principiële atheïstische politiek der bolsjewisten, hun energieke weigering om iemand als partijgenoot te ontvangen, die niet van ganscher harte zijn godloosheid belijdt, verdient volgens hen eerder lof dan blaam.

Op een ruwe wijze is nu de band tusschen den

1) Sidney and Beatrice Webb: „Soviet-Communism". Zie om. „Horizon", Juni 1936 en „De Reformatie" van 29 Mei 1936.

De geciteerde gedeelten zijn genomen uit dl II pg. 1004 e.v., 1044 e.v. en 1134 e.v. (Spatieëring van ons.)

vinghe aen het Praesbyterium van Arnhem, om voor hem te intercederen by het Ed. Hoff, dat hy te syne behoorlicke onderholt mochte coemen.

6. Also Deputatus Classis Arnhemensis in syn instructie hadde om te vernemen ho die zaek mit Peregrino de Hierde (pastoor te Vaassen) sich hebben mochte, ende bevonden sijnde, dat hy noch is ende bleeft die ghene des vooren, oordelt den Classis, dat dese zaek nochmaels ad Synodum worde gerefereert.

7. Is oock raetsaem gevonden, dat die acta Nat. Synodi unguis vicibus leganti sit classici contentibus.

8. Nadien den Classi ter handen gestelt worde een missive van den E. Magistraet der Stadt Harderwyck, waerin van den Classe versocht worde, dat het haer E. wilde gelieven op plaets hares E. kerkendienaers Ellardi Maenii een persoon te deputeren (indien noch) het veltleghe syner Extie mocht volgen uit reden, dat die L. Godt D. Wirtfeldium tot Hem uit desen leven geropen heeft, ende haer E., also Ellardi dienst niet en soude comen derven als nu alleen synde; So is het, dat den Classis alles rijpelijk overwoghen hebbende, den E. Magist. van Harderw. in haer E. versoeck heeft gewilvaert, op dese conditie, dat indien die kereke van Harderw. daerentusschen niet versien en wort mit eene andere dienaar, dat alsdan Ellardus sal verschoont worden, anders niet. Daerom dan op dieselvighe conditie D. Wimar Stypellius mit gemeene cuerstemmen eligeert is ende hy oock sulckx in de vrese des Heeren heeft aangenomen; wel verstaende op die conditie als het Ellardus Maenius heeft aenge-

Schepper en de wereld doorgesneden. God en mensch, gebed en arbeid, religie en wetenschap worden tegenover elkaar geplaatst, en de noodzakelijkheid eener keuze bepleit. Aanvaarding van het eene, zoo heet het, beteekent verwerping van het andere: de autonome mensch kent geen wel Gods.

Van het bewuste „anti-godisme" der Sovjet-unie verwachten de Webbs een zegenrijke werking op de „bevrijde menscheit", die voortaan haar zelfgekozen wegen mag bewandelen, niet langer gehinderd door „bovennatuurlijke waanvoorstellingen". De moderne geest wendt zich h.i. geheel van God af. Daarom ontmoet het bolsjewisme naar hun meening overal waardeering, vooral onder de wetenschappelijke menschen. „Het getal dergenen, die oordeelen dat het Sovjet-Communisme zoowel op ethisch, als op economisch en politiek gebied de richting aangeeft, waarin de wereld geleid moet worden, groeit aanzienlijk... door de uitdrukkelijke ontkenning dat een God of in 't algemeen een andere wil dan de menscheit, in het wereldgebeuren kan ingrijpen, heeft het de sympathie van vele intellectuelen uit de beschaafde landen verworven."

Kenmerkend voor het geestelijk leven van allen, die met de „zedewet, welke op Goddelijke openbaring gegrond is", hebben gebroken, is natuurlijk de beschouwing over de zonde. In Sovjet-Rusland, vertellen ons de Webbs, zal men een zondebesef, zooals een Christen dat bezit, tevergeefs zoeken. „Een erfzondebewustzijn is daar bijkans geheel afwezig". Dientengevolge heeft ook, betoogen zij verder, de opvatting der persoonlijke verantwoordelijkheid een principiële wijziging ondergaan. Het karakter der communistische ethiek oefende daarop h.i. grooten invloed uit.

Om dit duidelijk te maken construeeren de genoemde Engelsche schrijvers een wonderlijke tegenstelling tusschen de Christelijke levensleer en het bolsjewisme. De Christelijke zedewet zou ons voornamelijk slechts verbieden om te doen wat verkeerd is, die der Sovjet-unie zou bijna geheel bestaan uit geboden om te doen wat goed is: „De vorm der moraal is niet langer hoofdzakelijk negatief, maar positief". Een belangrijke periode in de evolutie der menscheit zou daarmee een aanvang genomen hebben.

De wijze waarop hier over de antithese van Christendom en bolsjewisme wordt gesproken, verdraagt wel een groot gemis aan kennis van Gods Woord en van de Christelijke religie; zij demonstreert tevens een aanzienlijk tekort aan critische bezinning bij de bestudeering van het Russische communisme. Een caricatuur van de Christelijke ethiek moet hier een pleidooi voor een z.g. zedelijke autonomie steunen. De tegenstelling van „verbod der zonde" en „gebod tot het goede", van „negatieve" en „positieve" moraal, is in wezen valsch. Welk een schoone verklaring geeft de Heidelbergse Catechismus ons van de Wet Gods: zij laat ons den rijken „positieven" inhoud daarvan duidelijk zien. Wie denkt niet tevens aan het antwoord, dat Jezus aan den schriftgeleerde gaf, die Hem naar de geboden Zijns Vaders vroeg: „Gij zult liefhebben den Heere uwen God, uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel en uit geheel uw verstand en uit geheel uwe kracht. Dit is het eerste gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is dit: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelfen". Dat is de hoofdsom der wet. En toch wagen de Webbs het, om hier van een „negatieve moraal" te spreken. Zij verraden daarmee hun groote on-

nomen volgens den 13 artikel Classis Neoclesiana (Nijkerk).

9. Also daer questie viel van den 4 artikel des Nat. Synodi over die forme der beroepinghe der dienaeren, als namelijk off die kereke gehouden sij voor ende aleer sy beroepinghe op een dienaar des G. Woorts doe, den E. Magistraetl daer over te begroeten; dan om te achtervolghen die trappen Nationalis Synodi, dat namelijk by de kereke staedt, die beroepinghe, examinatie, ende dan te doen die Overheyt die presentatie, om die approbatie te becoemen, oordelt den Classis dat men blieve bij den Nat-Synodi.

10. Vint die Classis raetsaem, dat die dienaeren des Woorts, diegene (nl. van de gemeentelieden) die onghelohoudt synde, haer tot die Tafel des Heeren willen begeven, sullen vermanen, dat sij wel toesien, datse haer aen niemant verhouwelicken buyten die Gemeynthe, ten sij dan aen sodanighe die de Religie toestemmende, ende van eenen vrommen politischen wandel sy; ende dat het wel raetsaem ware, dat sy eer het houwelick gesloten worde, sulckx souden communiceren den Dienaer des Woorts ofte Ouderling der Gemeynthe.

11. Also men vint, dat veete ouders niet en houden hare beloften gedaen by den Doop van het optrecken harer kynderen, wort sulckx ad Synodum gerefereert om (so noch) sulckx ad Synodum Nat. te brenghen.

12. Alsoo bevonden wort, dat voor eenighe tijden van het E. Hoff een Placcaet is uitgeghaen waer door inhijbeert wort, dat hem niemant vervordere onder die predicatie op die kerckhoven, ende omtrent die selvighe te gaen, te staen, ende eenich

kunde, maar ook hun sterken afkeer van de Christelijke religie.

Deze aanval tegen de Bijbelsche ethiek, wil den mensch „bevrijden" van zijn zondebewustzijn. Pas wanneer dat niet meer aanwezig is, zoo wordt geredeneerd, kan de mensch de „in hem wonende kracht" ontplooien, welke hem in staat zal stellen de „hoogste waarden" te bereiken. De mensch, die in het sociale collectief verdwijnt, ontvangt de boodschap, dat hij toch de sterkere is, de drager van een hogere wet, waardoor hij in deze wereld scheppend werkzaam kan zijn. De „neerdrukkende macht" van de „verbodsethiek", die in hen „het zondebesef wekte", maakt nu plaats voor het „heerlijke bewustzijn", dat hij uit zichzelf zijn leven tot het „hoogste niveau" vermag te verheffen. Dat alles zou simpel te danken zijn aan die „andere doelstelling" der moraal, welke den mensch positief de goede wegen wil aanwijzen. Het ligt voortaan geheel aan hemzelf of hij van de juiste voorlichting gebruik wil maken.

Welk een naieve, maar ook welk een in den grond der zaak, wreede redeneering. In de ondiepe, gevaarlijke wateren van deze leer, moet de mensch wel schipbreuk lijden.

Hoe gemakkelijk de taak om deugdelijke paden te vinden schijnbaar was, haar uitvoering bleek buitengewoon moeilijk.

De op het oog zoo eenvoudige regel, die datgene goed noemde, hetwelk de klasselooze samenleving hielp bouwen, en slecht wat haar groei bemlemde, bracht geen bevredigende oplossing. Nog altijd, schrijven de Webbs namelijk, is het experimenteeler stadium in de vorming der nieuwe moraal niet voorbij. Verontschuldigd voegen zij er aan toe, dat het tot nu toe aan tijd ontbrak om haar principia definitief te formuleeren, daar het sociale werk aller aandacht vroeg. Is er vreeselijker beschuldiging aan het adres der Sovjets denkbaar? Niettemin heeft het echtpaar Webb toch den moed om met zijn onverantwoordelijke pogingen tot afbraak der Christelijke zedeleer voort te gaan.

De beschrijving, welke die vrienden der Sovjet-unie van den tegenwoordigen inhoud der „nieuwe moraal" geven, is wel geschikt om deze voor goed af te wijzen. Betere critiek dan de verdediging, welke zij geven, is moeilijk denkbaar. In de eerste plaats doet het al heel vreemd aan te vernemen, dat die z.g. „positieve" zedeleer, een tweetal „negatieve karaktertrekken" bezit, n.l. de ontkenning van de zondige natuur des menschen, en de verwerping van de gedachte, dat er een absolute moraal zou bestaan, „iets dat in de reeks der waarden absoluut, fundamenteel, universeel of algemeen-geldend zou zijn".

„De moraal", zoo heet het, „hangt af van den toestand, waarin de wereld zich op een bepaald oogenblik bevindt, zij is" — kan het grover uitgedrukt worden? — „in werkelijkheid een kwestie van lengte- en breedtegraad".

Wat moet er van den mensch terechtkomen, die zich overgeeft aan een leiding, zooals hem hier geboden wordt? Met groote vrijmoedigheid werpen zijn nieuwe gidsen de kostelijke goederen weg, als waren het overbodige prullaria: alle wetenschappelijke en zedelijke ernst is bij deze lieden zoek. De levens, welke zich aan hen toevertrouwen, worden straks de proef van een verschrikkelijke anarchie of van de meest harde dictatuur. Een samenleving, welke de norm veroordeelt en de wet van haar waarde berooft, smeekt weldra om de toepassing van het wredeste geweld. De prac-

ander tumultum te conciteren; oock geen gansen te trecken, noch schuttebieren te drincken, ende bevonden, dat darin noch groot gebreck bevonden wort, is raetsaem gevonden, dat sulckes den Synodo worde verwittighet, op dat het Placcaet mochte ter executie gestelt worden.

13. Hebben D. Reynerus Wincopius en D. J. Heesius die predication gedaen, ende dat den broederen daer in te verbeteren dochte is hen luyden aengedient.

14. Syn mit gemeliner stemmen te reysen op den Synodum van Hard. Maenius ende een ouderling; ende D. J. Heesius dienaar int Oudebroeck, ende een ouderling uit die kereke van der Elburch.

15. Is op plaets D. J. Zwitterii in Deputatum Classis deputeert worden D. Winandus Johannis, ende bleeft noch voor dit jaer Ell. Maenius.

16. Ad Classen Arnhemensem is te gaen gedeputeert D. J. Vosskuyt.

17. Die plaets des toecomstighen classis is genommeert Heerde, ende sal minister loci die conclon doen textu electio.

18. Deputatus cl. Arnhemensis bedanckt synde van syn E. bywoeninghe ende goede advys, ende censura morum gehouden, syn de broederen in vreden ende eenicheyt gescheyden, nadien die L. Godt voor syn genade bedanckt was dese vergaderinghe bewesen.

WINANDUS JOHANNIS, Praeses.
PETRUS KINSIUS, Assessor.
ELLARDUS MAENIUS, Scriba.

tijk van het bolsjewisme — de laatste weken gaven weer ontstellende voorbeelden — bewijst dit.

Zedelijke autonomie gaat onvermijdelijk in zedelijke anomie, in zedelijke wetteloosheid over. Wanneer aan de moraal haar vaste basis wordt ontnomen, stort alles ineen. Een ondermijning der gronden, waarin elke wet wortelt, bereidt den chaos voor.

De hulpeloosheid welke het zoeken naar de „grondprincipia der „nieuwe Russische zedeleer“ kenmerkt, vindt in de ontkenning van het absolute, „boven-menschelijke“ karakter der moraal haar droevige verklaring. Door de verwerping van God als den eenigen Wetgever geraakt de menscheit op dwaalwegen, die haar tenslotte in een zedelijke woestijn brengen.

„Ethics emerging from Life“, „een ethiek, die uit het leven zelve voortkomt“, zoo vertolken de Webbs de leuze van het communisme op ethisch terrein. „De in wezen relativistische zedeleer, welke zich in de Sovjet-unie bezig is te vormen, moet, met volkomen terzijdestelling van alle vroeger geldende voorschriften, uit het nieuwe leven ontstaan.“

Het Marxisme heeft als een trouw kind van het evolutionisme deze „binding“ der moraal met kracht verdedigd. Het gansche geestelijke leven van den mensch was in zijn oogen slechts een „neerslag“ van de processen, welke de „ontwikkeling der „sociale organisatie beheerschen“. „De mensch, met inbegrip van zijn zedelijkheidsopvattingen“, leert de bolsjewist, „verandert iederen dag met zijn milieu, dat in een land, waarin de nieuwe economische orde met zoo groote onstuimigheid gebouwd wordt, nog geen vasten vorm kan hebben.“

Een moraal, welke door het (sociale) leven wordt voortgebracht en met dat leven van inhoud wisselt, kan natuurlijk niet daarover in den eigenlijken zin des woords heerschen. Door de ontkenning van haar „boven-menschelijk“ karakter, en door de degradatie tot een afhankelijke, veranderlijke factor, verliest zij haar eigenlijke betekenis geheel. Wij moeten, oordeelde Bucharin — een voorstander van communistisch wijsgeer — de moraal beschouwen als een „zekere gedragslijn, welke noodig is om een zeker doel te bereiken“. „Daarom is het“, vervolgde hij, „noodzakelijk dat we sommige gedragsregels nader uitwerken, opdat we om zoo te zeggen (!), onze eigen geboden zullen hebben.“

Alle gehoorzaamheid tegenover de wet ontbreekt hier. De wet geldt slechts voorzover zij een door den mensch vastgesteld „nuttig“ effect heeft, zij wordt slechts dan goed genoemd, wanneer haar strekking voor den mensch — i.e. voor den mensch als lid der gemeenschap, niet als individu — „voordeelig“ is. De moraal moet hier dienen, wat de mensch op een bepaald oogenblik als zijn belang of het belang der gemeenschap ziet. Deze houding doet haar grof geweld aan.

Het oppervlakkige utilitarisme, dat uit de weergegeven moraalbeschouwing spreekt, veroordeelt zichzelf. Prof. Dr W. J. Aalders schrijft terecht dat de vraag: „Wat is nuttig en gelukkig?“, een tweede vraag oproept: „nuttig waartoe? gelukkig waarvoor?“ „Men moet“, vervolgt deze schrijver, „n.l. weten wat het volle menscheit of de levens- of wereldontwikkeling beteekent, die nuttig zijn voor den mensch... En dit zijn grootheden, welke, schijnbaar voor de hand liggend, inderdaad niet kunnen worden bereikt, althans met behulp van het z.g. exacte onderzoek. Men kan wel, biologisch, trachten te bepalen wat tot het menscheit behoort, maar hiermede komt men niet verder dan... het aangename en het vitale.“²⁾

Inderdaad is de politiek der communisten voor een belangrijk deel op dat „aangename en vitale“ gericht. Hun grootste activiteit op „ethisch terrein“ (!), ontplooiën zij, volgens de Webbs, bij het „scheppen en perfectioneeren van een positief gezond lichaam en gezonden geest“. Waarbij dan de nadruk op het lichaam wordt gelegd. De cultus van het „lichamelijk welzijn“ is een voornaam bestanddeel van de bolsjewistische „ethiek“. „Er is“, schrijft het echtpaar Webb, „in den zomer van 1935 een duidelijke tendenz merkbaar in de richting van... een „rationeel Puritanisme“, dat niet op religie, maar op hygiëne en economie gefundeerd is, dat zich niet in bidden en vasten openbaart, maar in de moderne belangrijke uitingen van het goede leven, met name in de verbetering van de persoonlijke eigenschappen en het eigen karakter, in de vervulling der familieplichten en in een persoonlijk gedrag, dat nuttig is voor de maatschappij en dat rekening houdt met den welstand van anderen.“

Wij hebben tot nu toe nog weinig gezegd over een ander hoofdbestanddeel der communistische moraal, dat in het bovenstaande oordeel mede op den voorgrond wordt geplaatst: „de voortdu-

rende dienst aan de gemeenschap. Het karakter daarvan is echter zonder een beschrijving van de algemeene grondslagen der moraal, moeilijk te begrijpen. We hopen in een volgend artikel aan te toonen dat ook die „dienst aan de gemeenschap“ louter een biologische basis heeft.

Daarom wordt in werkelijkheid die gemeenschap aangetaast; haar fundament: het familieleven, is geheel ondergraven.

A.

B. t. B.

Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

De negende zitting.

In de Woensdagmiddag 9 Sept. gehouden negende zitting werd voortgegaan met de behandeling van de ingekomen missiven van de Part. Synoden van de Geref. Kerken van Friesland-Noord en Zuid in betrekking tot de zaak-Ds K. van Dijk te Keboemen. Als rapporteur trad op Dr H. Kaajan te Utrecht. De Synode verenigde zich met algemeene stemmen met de eenigszins gewijzigde conclusie der commissie.

De polemiek in den boezem der Gereformeerde Kerken.

Prof. Dr V. Hepp rapporteerde hierna over het verzoek van de classis Bolsward, dat de Synode zal bevorderen, dat het kwaad van de scherpe polemiek tusschen verschillende voormannen in de Geref. Kerken worde beteugeld, zooveel mogelijk is, zoodat de gezonde ontwikkeling en uitwisseling van gedachten voortgang nemen kan, het daarbij aan de prudentie van de Synode overlatende, welken weg zij daartoe bewandelen wil. Tevens kwam aan de orde een voorstel van de leden der Synode Dr A. D. R. Polman te Bolsward en Ds W. H. v. d. Vegt te Goes, bedoelende, dat de Generale Synode één of twee commissies benoeme, die zich zullen uitspreken over de theologische vraagstukken, die tegenwoordig in geding zijn, n.l. de algemeene genade, de pluriformiteit der kerk, de twee naturen van Christus, de verhouding van de kerk tot den staat, het genadeverbond, de kwestie van het zelfonderzoek, de erkenning van den H. Doop buiten de Geref. Kerken bediend en de onsterfelijkheid der ziel. De voorstellers wenschen, dat de te benoemen commissie(s) een half jaar voordat de volgende Generale Synode aanvangt, hun advies aan de kerken zullen kenbaar maken.

De rapporteur wees er op, dat het hier een moeilijke zaak gold, waar de classis Bolsward niet precies met concrete feiten haar verzoek heeft gestaat. Ook wil zij het recht van polemiek niet ontkennen al moet daarbij natuurlijk worden voorkomen het kwetsen van den broeder. Zij stelde aan de Synode de volgende conclusie voor: „De Synode besluit om er bij hen, die meenen polemiek jegens mede-broeders te moeten voeren of anderszins de gemeente in de pers voor te lichten, in den Naam van Hem, Die ons zoo uitnemend heeft lief gehad en Zich tot den dood heeft vernederd, op aan te dringen, dat zij in hun schrijven zoozeer de broederlijke liefde laten uitschijnen, dat niemand daaraan met reden kan twijfelen; in al hun perswerk blijken zullen geven van biddend onderzoek en grondige studie, met name ook van het verleden en de waarheid boven alles dienende, in alles de geboden bescheidenheid, teederheid, voorzichtigheid en zelfbeheersching zullen betrachten.“

Een levendige discussie volgde. Prof. Dr S. Greijdanus van Kampen, oordeelde, dat de classis een zware beschuldiging heeft geuit en dat door het niet noemen van namen door de classis Bolsward wellicht sommige personen ten onrechte in verdenking komen. Ook wilde hij de vraag stellen of bezwaarde personen dan niet bij hun kerkeraden een klacht behooren in te dienen. Spr. oordeelt, dat het behalve over den toon bij de polemiek ook gaat om het juist voorstellen van de zaken. Namens een minderheid der commissie stelde hij dan ook voor om de zaak van de classis Bolsward niet in te gaan.

Aan de gedachtenwisseling namen deel de leden Ds N. Duursema van Nieuw-Amsterdam, die mededeelde eveneens tot de minderheid te behooren; Prof. Dr F. W. Grosheide van Amsterdam, Ds W. W. Meijnen van Dordrecht, Prof. Dr K. Schilder van Kampen, Dr A. D. R. Polman van Bolsward, Dr W. A. v. Es van Leeuwarden en Prof. Dr H. H. Kuiper van Bloemendaal. Meerdere sprekers juichten de voorgestelde conclusie toe, enkelen bestreden haar. Dr Polman deelde mede, dat de classis geen concrete zaken heeft genoemd, daartoe door de liefde gedrongen. Meerdere sprekers waren van oordeel, dat men niet kan zeggen nergens van te weten, wijl Bolsward geen namen heeft genoemd. Iedereen weet waarover het gaat.

De Synode verwierp hierna de conclusie-Greijdanus c.s. met 44 tegen 12 stemmen.

Wat het voorstel van de Synodeleden Dr A. D. R. Polman—Ds W. H. v. d. Vegt betreft, zoo oordeelde de commissie met hen, dat er in de Geref. Kerken onrust gevonden wordt. Zij is van oordeel, dat met een deputaatschap kan worden volstaan, dat dan e.v. sub-commissies vormen kan, terwijl deze deputaten eenige vrijheid van beweging hebben moeten bij het aan de orde stellen van de vraagstukken. Daarom stelde de commissie aan de Synode de volgende conclusie voor:

„De Synode, gezien het feit, dat er in onze Kerken leergeschillen zijn gerezen, die onrust hebben veroorzaakt, en de vrees deden opkomen, dat daardoor de integriteit van onze Gereformeerde Belijdenisschriften schade lijdt, van oordeel, dat het noodzakelijk moet worden geacht, dat door de volgende Generale Synode daaromtrent een duidelijke uitspraak worde gedaan, besluit,

1. zeven deputaten ad hoc te benoemen,

2. deze deputaten op te dragen:

a. de hangende leergeschillen, met name die over de algemeene genade, de pluriformiteit der kerk, de twee naturen van Christus, het getuigenis van den H. Geest inzake de Schrift, het genadeverbond, de erkenning van den H. Doop, welke niet in onze Kerken is bediend, het

zelfonderzoek, de onsterfelijkheid der ziel, te toetsen aan Schrift en belijdenis, met dien verstande, dat zij aan de genoemde geschillen, sommige kunnen toevoegen of andere daarvan onbesproken laten mits zij dit met redenen omkleeden;

b. daarover bij de volgende Synode een rapport in te dienen, in zulk een vorm, dat de conclusies als concept voor een goed gefundeerde en welgeformuleerde uitspraak der Synode kunnen dienen;

c. dit rapport een half jaar vóór het samenkomen der Synode ter kennis van de Kerken te brengen.“

Prof. Dr S. Greijdanus diende daarnaast een andere conclusie in. Besloten werd deze conclusie in een volgende zitting nader in behandeling te nemen.

Ds D. Hoek van Enkhuizen rapporteerde hierna over het verzoek van het Comité voor Geref. Oekraïne inzake steun tot opleiding van een Theol. student uit de Oekraïne in Polen aan de Theol. School of aan de Vrije Universiteit, alsmede over een schrijven van de Geref. Emigratievereniging, die de Synode verzocht voor deze zaak een deputaat te benoemen, waaraan zij meende echter geen gevolg te moeten geven.

De voorzitter verdaagde om 5 uur de vergadering tot Donderdagmorgen.

De tiende zitting.

Donderdagmorgen ving de tiende zitting aan.

Na appél-nominaal en vaststelling der acta werd voortgegaan met de behandeling van het voorstel-Polman—v. d. Vegt.

Prof. Greijdanus diende namens de minderheid de volgende conclusie in:

De Synode,

overwegende, dat waarheden als de twee naturen van Christus en de onsterfelijkheid der ziel reeds in onze Belijdenisschriften beleiden worden;

en dat het niet gewenscht is, die, door ze in handen van een studiecommissie te geven, voor te stellen als confessioneel nog niet bepaald;

en dat inzake onderwerpen als algemeene en bijzondere genade, gezien ook de historie betreffende dergelijke punten in 1920 en volgende jaren, het niet gewenscht mag heeten, dat zij daarvoor één of meer studiecommissies ter oplossing instelt;

besluit op het voorstel van Dr A. D. R. Polman en Ds W. H. v. d. Vegt niet verder in te gaan.

Allereerst werden algemeene beschouwingen gehouden. Dertien sprekers gaven zich op.

Ds W. W. Meijnen opende de rij. Met genoegen hoorde spr. de afkeuring van Prof. Schilder over het onbekookt optreden en schrijven over zulke belangrijke zaken. Laat men niet den indruk wekken het met dit optreden eens te zijn. Overnemend de klassieke uitspraak: „Moet dat nu zoo?“ zegt spr.: „Het moet anders“. Spr. vindt het verschrikkelijk, dat het Geref. volk van tijd tot tijd tot de conclusie komt, dat er niet is een gemeenschappelijk bouwen, maar breken. Als de bladen Zaterdag in huis komen moet men eens luisteren naar de schampere opmerkingen van de jeugd en ook naar de moedeloze opmerkingen van hen, die de Geref. Kerken hartelijk liefhebben. Er moet tusschen de hoogleraren van Amsterdam en Kampen hartelijke samenwerking zijn. Exegetische verschillen prate men samen uit. Er moet bij ons polemiseren en optreden een zekere standing zijn en de professoren moeten toonen hooggeleerden te zijn. Spr. betreurt het standpunt van Prof. Greijdanus en wekt op om des huizes onzes Heeren wille het goede te zoeken.

Ds D. Hoek oordeelt, dat de vraag of er een commissie als bedoeld komen zal, afhangt van de urgentie der vraagstukken. Spr. is van die urgentie zeer overtuigd. Ook als de synode geen stappen doet, doet zij toch ook iets. Spr. waarschuwt tegen het standpunt van: laat maar uitkiezen! Het gaat om de allergewichtigste dingen, die onze belijdenis raken. Spr. herinnert aan de verstrekkende gevolgen van de besluiten van 1905 en onderstreept krachtig de meerderheidsconclusie.

Ds N. Duursema, behorende tot de minderheid, wees er op eveneens doordrongen te zijn van het gevaar van afdwaling. Het gaat er echter niet om of de een het gevaar grooter en ernstiger ziet dan de ander. Dat is nog te bezien. Maar het gaat er over hoe wij de zaak aanpakken. Verschillen zijn er altijd geweest en zullen er ook wel blijven. Maar het gezonde kerkelijke leven is, dat de kerkeraad toeziet op de leer van den predikant. Er is een strooming, die dit anders wil en die het makkelijker vindt om met een uitspraak van de Synode op te treden. We mogen de verantwoordelijkheid niet nemen uit de handen van onze ouderlingen.

Spr. herinnerde aan de droeve geschiedenis met de leergeschillen van 1920—1930. Men heeft maar voortgesukkeld en eerst den te zwaar beladen wagen wat minder vracht gegeven om toen op de Synode 1930 (Arnhem) geheel terug te keeren van den weg, die ingeslagen was.

Bij leergeschillen past de grootste voorzichtigheid. Spr. onderschrijft wat Ds Hoek over 1905 gezegd heeft. De zaken, die de commissie noemt, beteekenen niet het einde der vraagstukken. Het vrome volk zou naar vleeschelijk begeeren willen, dat een Bijbel uit den hemel viel, waarin precies staat wat men doen moet. Nu dat niet gebeurt, wil men de Synode uitspraak laten doen. Hoe meer hoe liever. Spr. waarschuwt de Synode dezen weg niet op te gaan. Spr. kan de opmerking van Ds Meijnen over de professoren niet onderschrijven. Men moet niet terwille van hoogleraren de belijdenis herzien of uitbreiden. Laat dan de Synode den hoogleraren den wenk geven eens samen te praten.

Dr A. D. R. Polman is verheugd, dat de thans aanhangige zaak de Synode plaatst midden in het kerkelijk leven van vandaag. Spr. zal zijn voorstel niet nader verdedigen. Dat is den bekwamen rapporteur toevertrouwd. Spr. kan echter een vergelijking met 1920 niet aanvaarden en sloot zich terzake aan bij de minderheidsnota van Prof. Ridderbos. De thans aanhangige zaken zijn midden in het leven geworpen en er wordt zelfs in de prediking over gehandeld. Er is veel misverstand en daarom is het de bede der voorstellers, dat de Synode een commissie benoeme. Het Geref. volk wacht op de stormstillende daad der Synode.

Ds L. v. Loon juicht de meerderheidsconclusie zeer

toe. Er zijn v. prediking bepa- zeer eenzijdig blijven de aan discussie en da- op de volgende der te benoem-

Dr W. A. v. tal van deputa- hebben, dat ons spr. deputaten de moeilijkheids- stelling zou es- men voor den i- genoemde zaak- port niet leide- wil spr. de de- in het slot van

Ds W. H. voorstel nog i- tieve van leid- gegeven aan d- in de kerken i- Aan de hand - dat een uitspr- is. Het frappee- van de verhou- overgenomen. communis op- licht schijnt, z- licht komen en- waarheid zijn.

Dr J. Thij- te staan tegen- om der velle- eveneens ter s- te diep liggen- de professoren- slotte een klein-

Dr K. Dijk- beschouwingen- eerlijk met e- spreken kan. E- het historisch- dat velen zoo- Christus niet m- stellen van de- tuut is een ge- dreigt gevaar. bepaalde perso- fout is wat M- Met Dr Thij- rans. De bezw- veel liever gau- zij het dan o- Synode. Er zij- zeggen en sch- voor de Geref.

Prof. Dr C- minderheid, d- worden genoer- pend menings- zelfonderzoek- wel op den ka- homileet, heet- held van zelfo- richting uit d- ontrast en wor-

Spr. advisee- ambtsdragers- de beslissingen- (dus ook die -

Prof. Dr K- den gang van- Bolsward giste- de vroege ov- men in de per- de rapporteur, van vijf broch- tegen geen bez- niet zal hebbe- zal. Doch dan- moet worden. S- Er zijn er, laars lappen, N.C.S.V. Spr. meerderheids- heid der Gere- meer vast dat- der eenheid n- dat in de meer- die men geen- niet het terrei- die niet-kerke-

Ds Meijne- (Vrolijkheid.)

Als het waa- de, dat hier g- kerkelijke wij- vraag of men, dat kakelen a- enkele redener- verdacht te h- bouw en aan- God danken. tijdige maatre- niet klaar zijn- schap.

Voor samen- naar binnen, niet met de i- onzijdige solu- zijn in de lijn- Tegenover h- kerken, zegt s- ons theologisc- punten, die n- bezien. Dan w- slapt. Tenslot- ontstaan en w- angst-psychose- besluiten, die

2) Zijn naam werd in verband met de „samenzwering“ den laatsten tijd dikwijls genoemd.

3) Prof. Dr W. J. Aalders, „De Grond der Zedelijkheid“, pg. 79.